

NÅGRA AKTUELLA FÖRSVARSPROBLEM

Av riksdagsman JARL HJALMARSON

ANTAG att Ryssland invaderar Finland eller angriper Norge eller Danmark — standardmotiveringen för dylika företag känner vi ju väl till vid det här laget. Antag vidare att Förenta Nationerna uppmanar sina medlemmar att lämna den angripne allt möjligt bistånd både i form av krigsmaterielleveranser, basupplåtelse och genomfartstillstånd för F. N.-styrkor samt direkt stöd i F. N:s regi av medlemmarnas egna stridskrafter. Hur kommer Sverige då att ställa sig? Detta är efter koreakrisens utveckling en central frågeställning i vår utrikespolitiska debatt, vilket visar hur radikalt själva utgångsläget förändrats under loppet av några få månader.

Efter koreakriget kan aldrig F. N. på nytt bli vad det varit. Man kan inte en gång använda en internationell organisation som ett maktinstrument i kampen mellan angripare och den angripna för att sedan helt enkelt övergå till dagordningen. Det finns numera blott två möjligheter. Antingen faller F. N. sönder eller också utvecklas det till ett verksamt internationellt redskap i den internationella säkerhetens tjänst. De många och de vackra orden om samförstånd och fred blir förpliktande ord, som kräver täckning i annat — än ord.

Uppenbarligen är detta också den svenska regeringens mening, att döma av utrikesminister Undéns uppmärksammade inlägg i höstens generaldebatt i F. N. Regeringen är angelägen om att F. N. utvecklas till ett maktinstrument i fredens tjänst. Den tillmäter medlemstaternas egen politik en avgörande betydelse för främjande av en sådan utveckling. Regeringen måste då även vara principiellt beredd att rekommendera svenska folket att ta konsekvenserna av vårt lands aktiva medarbetarskap i försöken att skapa effektiva möjligheter att ingripa mot varje angripare. Intet folk, inte ens ett litet, kan för egen del göra anspråk på trygg-

heten i hägnet av en internationell rättsordning, om det inte är villigt att påta sig sin del av ansvaret för denna ordnings upp-rätthållande.

Förpliktelserna inom F. N.-organisationens ram, vare sig de ligger på det juridiska eller endast på det moraliska planet, är av generell natur. De riktar sig inte mot någon särskild stat. Men i och med att vi ikläder oss dessa förpliktelser, kan vi inte underlåta att fråga oss, vad de kan komma att betyda för oss själva i den värld, som vi lever i just nu och inom överskådlig framtid. Därav följer att vi inte kan gå förbi de inledningsvis redovisade frågeställningarna. Vi måste tänka igenom dem och vårt ståndpunkts-tagande kommer att påverka lösningen av hela vårt försvarsproblem.

Det är endast ett sätt att kringgå de intrikata spörsmålen om man kalkylerar med, att våra militära engagemang skall aktualiseras på allvar först i samband med ett stormaktskrig, i vilket vi kan falla tillbaka på vår gamla neutralitetslinje, enär krigsutbrottet måste anses liktydigt med F. N:s sönderfall. Då har man för det första helt bortsett från den mångfald situationer av koreatypen, som kan tänkas uppkomma i framtiden. Men man har än vidare släppt själva utgångspunkten för resonemanget, övertygelsen att F. N. bör och kan bli ett handlingsdugligt fredsinstrument och att vårt ingripande därför kan komma att påfordras i en militär konflikt, där Förenta nationerna uppträder såsom sådana till frihetens och fredens försvar mot enskilda angripare. Anser man inte denna hypotes verklighetstrogen, ja då tror man i grund och botten inte alls på de strävanden att bygga upp en internationell rättsordning, som den svenska statsledningen nu förklarar sig helhjärtat omfatta.

Erkänner man att dessa synpunkter är riktiga — och så vitt jag förstår måste man göra det, om man godtar premisserna — då kan man inte låta bli att förvånas över, i hur ringa grad de synes influera den aktuella försvars- och utrikesdebatten. Gång på gång återvänder man i stället till den gamla neutralitetslinjen — som om ingenting hänt. Gång på gång fortsätter man att diskutera det svenska försvarsproblemet helt isolerat från den nya situationen. Vad kan eljest vara angelägnare än att verkligen upplysa svenska folket om de högst väsentligt ändrade förutsättningarna för diskussionen?

Det påstås att det engelska utrikesdepartementet på måndagarna först börjar fungera kl. 11. Förr kommer inte postryttarna från

Dover fram och hans majestäts utrikesexpedition har ingen anledning att träda i funktion förrän depescherna från hans majestäts ambassadörer anländer. Naturligtvis är detta endast ett älskvärt typiskt engelskt sätt att motivera en hygglig sabbatsvila — för vilken jag hyser all sympati.

Vi är emellertid inte i det läget att vi hinner avvakta postrytarna. Vi måste på ett snabbare sätt följa vad som händer. Vi måste fixera vår ställning efter dagens läge i världen — icke efter gårdagens.

För min del har jag sett som det viktigaste för ögonblicket att aktualisera själva problemställningen, inte att draga omedelbara slutsatser. På ett område, det som ligger oss närmast, kanske det dock må tillåtas att göra ett par påpekanden. Danmark och Norge tillhör liksom vi Förenta nationerna. Deras primära internationella förpliktelser hänför sig till F. N. De måste göra sig ungefär samma frågor som vi när det gäller att bedöma konsekvenserna av dessa förpliktelser. De vet — som f. ö. hr Undén understrukit — att det är otänkbart, att de skandinaviska länderna skulle kunna tvingas in på olika sidor i ett krig. För oss alla tre är den grundläggande målsättningen gemensam: att stödja uppbyggandet av en funktionsduglig internationell rättsordning. Ger icke dessa överväganden ökad tyngd åt önskemålet om en förberedd skandinavisk försvarssamverkan för det fall samtliga tre länder dras in i krig? Och ter sig icke detta krigsfall, vilket redan tidigare av en betydande politisk och militär expertis ansetts mest sannolikt vid militära förvecklingar i Norden — ter sig inte om möjligt ännu mera sannolikt, därest en F. N.-aktion igångsättes för att hjälpa något av de nordiska länderna mot en ev. fredsstörare? Bör inte mot denna bakgrund risken av att en sådan samverkan ges en förvrängd tolkning i Moskva — vad vränges inte där! — anses väga mindre tungt i vågskålen än de väldiga risker som är förbundna med underlåtenheten att förbereda samverkan?

Tidigare har anmärkts, att en skandinavisk försvarssamverkan icke skulle kunna ha så stor betydelse för oss, så länge Danmarks och Norges egna försvarsresurser är ytterst obetydliga. Denna invändning har givetvis inte saknat fog, även om den inte inrymt hela sanningen. Men i samma mån som den danska och norska upprustningen nu planenligt fortskrider, förlorar den i bärkraft.

Påståendet att högerns förord för en skandinavisk försvarssamverkan i angiven situation inte varit tillräckligt tydligt preciserat till sin innebörd har allenast varit en partitaktisk fint av rege-

ringen. Uppgifterna för en dylik samverkan, i den mån de legat vid sidan av det i egentlig mening militära området, har klart definierats i riksdagen (t. ex. beträffande civilt försvaret) och vad de rent militära uppgifterna angår har hänvisats till det s. k. mellanalternativet vid de skandinaviska försvarsförhandlingarna, vars antagande icke förutsatte en gemensam utrikespolitik. Detta mellanalternativ har av sekretesshänsyn icke kunnat närmare offentligent ventileras, men dess konkreta innehåll har ju inte varit någon hemlighet för regeringen.

Oavsett hur vi bedömer utvecklingen i F. N. eller de skandinaviska försvarsproblemen råder emellertid enighet om att vi måste förstärka vår egen försvarsberedskap. Innehållet i regeringens försvarsförslag och högerns och folkpartiets försvarsmotioner skall här icke närmare beröras, endast några synpunkter framföras, vilka kanske hittills inte tillräckligt uppmärksammas.

Den Nothinska kommittén har enhälligt uttalat sig för en kraftig forcering av byggandet av bergrum, bombsäkra oljeanläggningar och liknande. De 25 miljoner, som Ö. B. begärt för befästningsarbeten utöver de av Kungl. Maj:t anvisade 17 miljonerna ur äldre anslag, skall användas främst för att tillgodose några av de mest angelägna önskemålen ifråga om oljecisterns- och bergrumsbyggen. Det är tyvärr endast en ganska ringa del av det totala behovet på detta område, som härigenom kan täckas. Desto viktigare är det att dessa medel beviljas. Den byggnation, som det här rör sig om, kan utan större svårigheter anpassas efter arbetsmarknadsläget på olika platser och dess inverkan på den civila byggnadsverksamheten blir försvinnande liten. Även efter ett godtagande av Ö. B:s framställning skulle försvarets totala byggnadsvolym icke uppgå till mer än cirka 3 % av pågående civila byggnadsprojekt.

Ett annat utomordentligt viktigt avsnitt av den materiella upp rustningen av vårt försvar gäller anskaffningen av radar- och stridsledningsmateriel. Här finns alltså farliga luckor, som måste fyllas, men vi är beroende av import utifrån. De utländska radarindustriernas produktionskapacitet kommer inom kort att vara helt ianspråktagen för Atlantpaktstaternas räkning. Om vi handlar snabbt torde vi dock fortfarande ha möjlighet att tillförsäkra oss leveranser. På grund av den oklara redovisningsteknik, som tillämpas under fjärde huvudtiteln, är det för en utomstående mycket svårt att avgöra, om Kungl. Maj:t har tillräcklig rörelsefrihet för att låta myndigheterna omedelbart träffa leveransavtal

med de utländska firmorna. Finns ej denna rörelsefrihet, bör den ofördröjligen ordnas och effektivt utnyttjas.

En av de allvarligaste svagheterna icke endast i Sveriges försvarsorganisation utan även i Danmarks och Norges hänför sig som bekant till den otillräckliga utbildningstiden för de värnpliktiga. Nedsättningen av de svenska soldaternas första tjänstgöring till 9 månader har varit särskilt ödesdiger för gruppchefernas vidkommande. Nu har försvarsminister Vougt förmodligen rätt i sin uppfattning, att värnpliktslagen lägger hinder i vägen för inkallelser till extra utbildning annat än i samband med ett allmänt beredskapsläge. Den utbildning, som kan ske i ett sådant läge blir emellertid enligt vad all erfarenhet visar både mindre god och synnerligen kostsam. Att beteckna detta tillstånd som otillfredsställande får ingalunda tolkas som bristande förståelse för önskemålet, att värnpliktslagen skall vara så pass fast i sin konstruktion, att de värnpliktiga inte skall behöva gå i ständig ovisshet om vilka fordringar staten egentligen kan ställa på dem. Det bör dock icke vara ett olösligt problem att göra en sådan avvägning i lagen att detta önskemål kan tillgodoses utan att försvarsmakten helt betages möjligheten annat än i en beredskapssituation att ordna kompletterande utbildning. Där denna är av hög angelägenhetsgrad bör försvarets behov tillerkännas prioritet framför det enskilda intresset. Beträffande de gruppchefer tillhörande åldersklasserna 1947 och 1948, som nu närmast skall komma ifråga för en månads extra utbildning, råder allmän enighet om att deras utbildning måste förbättras. Även försvarsministern vitsordar angelägenheten härav. En vägran från regeringens sida att ens i detta fall vilja medverka till en höjning av den personella beredskapen skulle stå i obegriplig kontrast till den erkännansvärda samarbetsvilja regeringen ådagalagt, när det gällt att stärka den materiella försvarsberedskapen.

I regeringens försvarsförslag ingår även höjt anslag för att öka säkerhetspolisens resurser. Om önskvärdheten härav finns inga meningsskiljaktigheter på den demokratiska sidan. Men myndigheternas åtgärder för att hålla femtekolonnverksamhet under uppsikt måste kompletteras av allmänhetens vaksamhet mot dylika företeelser. Det är nog tyvärr risk för att många människor tror att faran minskat efter den tillbakagång för kommunisterna, som utgjorde det mest glädjande inslaget i landstingsvalet. Detta är naturligtvis ett misstag. Den kommunistiska organisationen för sabotage och andra former av undermineringsarbete påverkas inte

nämnavert av valutgången. Det är en liten välskolad och fanatisk minoritet, som anförtrotts uppgiften att vid lämpligt tidpunkt sätta in stötarna mot de mest sårbara punkterna i samhället. Denna minoritet kommer inte att sky några medel för att i ett kritiskt läge för landet främja ett kommunistiskt maktövertagande. Överallt där kommunismen tilltvingat sig herraväldet, har nämnda minoritet spelat en utslagsgivande roll — första gången i Ryssland. Det var som bekant en numerärt oansenlig men omsorgsfullt utvald skara bland de mest partitrogna, som i november 1917 grep makten där och av hela befolkningen var det endast en ytterst ringa del, som bolsjevikerna hade med sig — knappt 2 promille.

För att myndigheternas arbete till förhindrande av sabotage och kupper skall få den rätta resonansen hos den demokratiskt sinnade allmänheten krävs regelbunden upplysning på ett lugnt och sakligt plan om de risker, som föreligger. Det är i första hand myndigheterna själva, som har att bedriva sådan upplysningsverksamhet. Den utgör ett viktigt led i det program för psykologisk försvarsberedskap, vars närmare utformning inte länge till bör få låta vänta på sig.
